

Kiem Kracht

Stichting Zaadgoed
voor biologische zaadteelt
en veredeling

- Andrew Dawson: vollegrond tomatenteelt
- Van onze voorzitter
- Snackworteltjes
- Selectie in eigen boerenhand
- Schrijf je los!
- Kort Nieuws

“Veredelen is een combinatie van kunst en wetenschap”

Als het aan agro-ecoloog en veredelaar Andrew Dawson ligt, kunnen Nederlandse tuinders en akkerbouwers over zeven jaar ook tomaten telen in de vollegrond. Vanuit wilde tomaten - die resistent zijn tegen de schimmelziekte phytophthora - werkt hij in de Noordoostpolder aan een smaakvol tomatenras. De eerste resultaten zijn veelbelovend.

Andrew Dawson is geboren en getogen op het Engelse platteland. Zijn ouders hadden een grote moestuin, waar ze met het hele gezin volop van genoten. Ook Andrew bracht graag uren en uren tussen de planten door. “We teelden allerlei soorten fruit en groentes voor eigen gebruik”, vertelt hij. “Prei, peulen, wortels, tomaten, bessen... het hele palet.” Toen Andrew naar Wageningen verhuisde voor de studie Biologische Landbouw, zocht hij behalve een studentenkamer ook gelijk een volkstuin. “Het niet hebben van een plekje in het groen was voor mij geen optie”, zegt hij. “Bovendien wilde ik mijn eigen groentes telen, omdat ik gewoon erg van lekker eten houd.”

Kleine regenbui

Als student had Andrew geen geld om een kas te bouwen. De tomaten plantte hij dus op een beschutte plek in de openlucht. “Er kwamen mooie, groene tomaten aan de plant”, blikt hij terug. “Maar na een kleine regenbui - poef - gingen alle tomaten dood aan de schimmelziekte phytophthora. Deze ervaring is de kernreden om nu te werken aan een resistent tomatenras voor de vollegrond.”

Andrew Dawson

Hartstikke spannend

Plantveredeling kwam niet aan bod in de collegebanken. Op dit kennisgebied is Andrew een autodidact. Het onderwerp kwam toevallig op zijn pad door een mede-student, die hem een boek over plantveredeling in handen drukte. “Ik vond het gelijk razend interessant”, zegt hij. “In mijn eigen volkstuin ben ik toen aardappels, bonen en pompoenen gaan kruisen. Ik wilde kijken wat er ging gebeuren. De eerste generatie bonen kreeg de meest prachtige kleuren. Dat vond ik hartstikke leuk en spannend. Het motiveerde mij om door te gaan met deze ontdekkingsreis.”

Een kans

Als een bevlogen ontdekkingsreiziger las Andrew elk boek over plantveredeling dat hij kon vinden. Daarbij verdiepte hij zich grondig in de resistentie van planten. Zo kwam hij op het spoor van wilde tomatensoorten, die resistent zijn voor phytophthora. “Ik zag een kans”, zegt hij, “en ben met de veredeling van tomaten aan de slag gegaan.” De eerste tomatenkruisingen kon hij nog prima in zijn volkstuin uitvoeren: “Voor F1 - de eerste

generatie - heb je nog niet zoveel planten nodig. Pas bij F2 en F3 - de tweede en derde generatie - moet je gaan opschalen. Hoewel ik met zeshonderd vierkante meter een flinke volkstuin heb, ben ik toch op zoek gegaan naar een grotere locatie. Zo kwam ik bij biodynamische akkerbouwer en zaadteler Tineke Alberts in de Noordoostpolder terecht. Omdat de veredeling in deze fase ook meer geld kost, heeft Tineke mij in contact gebracht met Stichting Zaadgoed."

Hoofdeigenschap

Met steun van Stichting Zaadgoed en in samenwerking met Tineke en een aantal enthousiaste vrijwilligers, heeft Andrew afgelopen teeltseizoen de F2- en F3- tomaten uit zijn volkstuin op grote schaal kunnen telen. Andrew: "Tineke is de boerin. Zij voert het teelttechnische aspect uit: planten, wieden, klepelen, frezen. Ik ben de veredelaar en doe de selecties, zaadbewaring en sortering. De hoofdeigenschap waar ik in het veld op let is de resistentie tegen phytophthora, maar de grootte van de vrucht en de vorm van de plant zijn ook belangrijk. De wilde tomatensoorten kunnen enorme struiken worden met vruchtjes kleiner dan een centimeter. Dat is niet handig voor de commerciële teler, daarmee is hij teveel uren kwijt met oogsten."

De oogst van dit jaar, met in de zakjes de selectie (F2 en F3).

Creatief doel

De keuzes die Andrew tijdens het veredelingsproces maakt, ervaart hij als een combinatie van kunst en wetenschap: "Het kiezen van de juiste ouders, kruisingen, selecties, smaak en textuur is heel persoonlijk. Het gaat erom wat ik wil creëren: rode, gele, grote, kleine, gestreepte, zoete of zure tomaten. Tomaten die ik vies vind, zoals melige tomaten, gooi ik gelijk weg. Dat is een hele duidelijke bijdrage van mij. In dat creatieve doel voel ik mij een kunstenaar. Tegelijkertijd heb ik voor het realiseren van mijn wensen de wetenschap nodig. Met kennis over resistentie kan ik doelgericht werken aan deze levenskunst."

Culturele rijkdom

Andrew vindt het leuk om nieuwe groenterassen te ontwikkelen. Van nature heeft hij er het geduld en de aandacht voor. Daarnaast is hij ook gedreven door de maatschappelijke urgentie: "Er bestaan duizenden appelsoorten, maar in de winkel kun je maar twee of drie soorten kopen. Hetzelfde geldt voor alle andere fruit- en groentesoorten: het aanbod is heel monotoon. Dat vind ik jammer, maar ik vind het ook gevaarlijk. Met het verdwijnen van de biodiversiteit neemt ook de weerbaarheid van ons voedselsysteem af. Met oog op de klimaatverandering moeten we deze weerbaarheid juist gaan versterken. Bovendien zie ik biodiversiteit als een culturele rijkdom. Ik had een keer een grappig gesprek met een boer over patat. Hij vertelde dat vroeger elke provincie een andere aardappelsoort had. Een frietje in Friesland smaakte toen anders dan een frietje in Zeeland. Ik vind het zonde dat de friet nu overal in Nederland hetzelfde smaakt."

Geen garantie

Als Andrew het werk in zijn volkstuin meetelt, zit hij nu in het derde jaar van zijn tomatenproject. "Normaal gesproken duurt het tien jaar om tot een nieuw ras te komen", aldus Andrew. Hij heeft dus nog zeven jaar te gaan. "Althans, als het project slaagt", voegt hij er snel aan toe. "Hoewel de eerste resultaten veelbelovend zijn, is dit nog geen garantie voor een nieuw tomatenras." De steun van Stichting Zaadgoed is fijn om de investeringen te kunnen bekostigen. Daarnaast is hij ook nog op zoek naar een fonds die zijn uren wil betalen: "Het tomatenproject doe ik naast mijn fulltimebaan als onderzoeker. Dat lukt wel, maar is ook heftig. Ik zou graag één of twee vaste dagen voor het veredelen willen vrijmaken, zodat ik het nog professioneler kan aanpakken. Naast de tomaten zou ik dan ook aan de slag willen met bonen en maïs."

Droom de toekomst

Als ik dit schrijf, zitten we midden in de tweede coronagolf. Bij veel mensen heerst de angst om ziek te worden, naasten te verliezen of om zelf dood te gaan. Het is moeilijk om in zulke tijden het glas halfvol te blijven zien.

Wat mij de afgelopen dagen goeddeed, waren de herfstkleuren van de bomen, de warme herfstzon, de heldere sterrenhemel en de maan die je ziet als je 's nachts eens wakker bent. Ook positief: de wetenschap vindt steeds meer aanwijzingen dat het eten van regionaal voedsel positieve invloed heeft op de gezondheid van mens, dier, plant en bodem. Het jaarcongres van Demeter gaat hierover en geeft zo een nieuwe impuls aan regionale voedings- en rasontwikkeling.

Misschien denk je: maar dat weten we toch al lang, dat het beter is om uit de regio te eten? Ja, maar handelen we daar ook naar in de winkel onze inkopen doen? Ik zou tegen iedereen willen zeggen, droom van de toekomst die je ziet voor jezelf en volgende generaties. En denk na over hoe je hier nú al naar kunt handelen. Daarmee zet je een eerste stap naar die fantastische toekomst. Voor iedereen.

Cor Zenhorst

Snackworteltjes

Marjolein Tiemens-Hulscher is donateur en vrijwilliger bij Stichting Zaadgoed. Ze vertelt hoe het haar verging met het zakje wortelzaad dat we dit voorjaar bij de Kiemkracht meestuurden. "Ik zaaide de wortels in mei, in een grote ronde bak. Een maand later stond die bak vol kleine plantjes, met het typisch geveerde blad. Ik vond de groei van het loof een beetje tegenvallen, hoewel de slakken daar heel anders over dachten. Gelukkig wist ik wat planten te redden, maar de groei is nooit heel uitbundig geweest. Misschien kwam dat door de bak, die maar vijftien centimeter diep was, in plaats van de aanbevolen dertig? Tja, dat krijg je als je eerst doet en daarna pas gaat lezen... Desalniettemin heb ik wel worteltjes geogst. Eenhapworteltjes, die na afspelen zo de pan in konden en ook heel geschikt als snackworteltje waren. Nu rest mijn volgende uitdaging: het winnen van zaad. Ik heb één wortelplant in de tuin gezet. Als het goed gaat, volgt er in de lente nieuw loof en in de zomer een schermbloem, net als bij fluitenkruid. Als die bloem goed bestoven wordt, komt er zaad aan. Ik bedenkt me nu dat ik beter twee wortels had kunnen planten... Dat wordt dus even afwachten."

Heeft u net als Marjolein wortels gezaaid? Stuur uw bevindingen (tekst en/of foto's) naar secretariaat@zaadgoed.nl. Dan plaatsen wij het op onze website.

Praktijkcursus 'Selectie in eigen boerenhand' - al 6 lesdagen gehad

Meten is weten...

Welke pompoen is het lekkerst?

De dit jaar gestarte praktijkcursus van Stichting Zaadgoed wordt nog steeds goed bezocht. De twaalf deelnemers - de meesten boer of tuinder in de biologische groente- of bloemteelt - zijn stuk voor stuk bevlogen mensen met passie en visie. Ze willen graag zelf leren vermeerderen, selecteren en veredelen. Zo kunnen ze de gewassen gaan telen waar hun klanten om vragen. Of ze willen gewoon een prachtig ras gaan ontwikkelen.

Smaakproef

De cursus helpt de deelnemers met theorie én praktijk. Op de derde cursusdag bezochten ze biodynamisch tuinbouwbedrijf Akelei van Greet Lambrecht in het Belgische Schriek (www.akelei-schriek.be) en leerden bijvoorbeeld hoe je officiële rasbeschrijvingen kunt gebruiken om gewassen als sla en boontjes te beschrijven.

Op één van de volgende dagen kwam het nemen van een goede smaakproef aan bod. Tien verschil-

lende rassen rode biet, respectievelijk pompoen stonden er op het menu. Dat ging gepaard met het nemen van heel veel kleine hapjes, slokjes water en... alweer een formulier. Uiteindelijk gaat het erom, dat de deelnemer met de theorie in de hand, weet waar hij of zij naar moet kijken om veranderingen in een ras positief te beïnvloeden. We hopen allemaal dat deze boer(in)en de komende tien jaar van zich laten horen met eigen selecties van smaakvolle, gezonde groenten en kleurrijke biologische bloemen!

Donateur: schrijf je los!

We hebben een prachtig cadeau klaarliggen voor een donateur die eens een column wil schrijven in de Kiemkracht. Wil je iets kwijt, heeft iets je verwonderd, maak je je ergens druk om? Schrijf dat op in 200 woorden. De beste column plaatsen we in de eerstvolgende Kiemkracht. De schrijver krijgt van ons als beloning het boek 'Zelf zaden telen' t.w.v. €17,50. De Kiemkracht verschijnt twee keer per jaar, dus blijf schrijven!! Stuur je bijdrage naar secretariaat@zaadgoed.nl.

Kort Nieuws

Nieuwe eindredacteur geogst

Het zakje wortelzaad bij de vorige Kiemkracht leverde niet alleen worteltjes op. Het zorgde ook voor een nieuwe eindredacteur. Hoe, dat leest u zo. Eerst het woord aan Maaike Raaijmakers, die na veertien jaar stopt. Maaike: "Met pijn in mijn hart neem ik afscheid van de Kiemkracht. Het was ontzettend leuk om elke keer weer samen met het bestuur, Annelijn (auteur hoofdartikel) en Oscar (opmaak) een mooie en inspirerende nieuwsbrief te maken over het belangrijke werk van Stichting Zaadgoed. Dank voor de fijne samenwerking! Gelukkig kan ik het nu overdragen aan een ervaren redacteur. En via mijn werk bij Bionext blijf ik me inzetten voor de biologische zaadteelt en veredeling dus we komen elkaar vast nog eens tegen."

De eindredacteur die de taken van Maaike overneemt heet Helga van Ree. Helga: "Ja, die wortelzaadjes... Ik kreeg ze

Nieuwe redacteur Helga

van een buurtgenoot voor wie ik af en toe een vegetarische afhaalmaaltijd kook. Hij wist dat ik een moestuin heb en stopte het zakje zaad met de bijbehorende Kiemkracht in mijn brievenbus. 'Succes met zaaien, groeten van Frans', stond erop. Met interesse las ik het mij onbekende blad en werd blij van de oproep voor een nieuwe eindredacteur. Dit werk heb ik lange tijd met plezier gedaan en ik wilde het graag vrijwillig naast mijn huidige werk blijven doen. En

dat kan nu dus. Als moestuinier ben ik ook benieuwd naar de kennis die ik tussen de regels op ga doen over zaden winnen en selecteren. Heel interessant."

Toekomstige EU-regelgeving biedt kansen

Eigenlijk had per 1 januari 2021 de vernieuwde Europese biowetgeving van kracht zullen zijn. Dat is niet het geval: de EU heeft de inwerkingtreding van EU-Bio-verordening 2018/848 met een jaar uitgesteld. Toch kunnen we vooruitblikken, omdat de twee besluiten met betrekking tot productieregels al wel gepubliceerd zijn in het EU-Publicatieblad.

Meer diversiteit

Volgens Stichting Zaadgoed biedt de nieuwe verordening, die de voorgangers uit 2007 en 2008 gaat vervangen, kansen. Er wordt bijvoorbeeld meer diversiteit toegestaan binnen een ras en dat draagt bij aan een betere robuustheid, omdat verschillende planten anders omgaan met verschillende omstandigheden. Dat wordt steeds belangrijker met de huidige veranderingen in het klimaat.

Verder verwacht Stichting Zaadgoed dat het met name voor kleinere veredelaars makkelijker zal zijn om nieuw materiaal te registreren. En zoals we wel vaker zeggen: als meer mensen met veredeling bezig zijn, is dat goed voor de agrobiodiversiteit. Al die mensen kijken immers met een andere bril als het gaat om de selectie van de juiste planten. Wat de één een goede plant vindt, kan een ander juist een ongeschikte plant vinden vanwege een ander teeltsysteem, bodem, markt etc.

Volledige openheid

Wat we tot slot ook belangrijk vinden aan deze verordening, is dat veredelaars wordt gevraagd volledige openheid te bieden over hun veredelingsproces. Ter kan echter geen kwekersrecht aangevraagd worden, omdat dat alleen kan bij hele uniforme rassen. Zaadgoed hoopt dat dit op termijn wel gaat leiden tot een denkwijze over plantenveredeling: meer samenwerking als tegenwicht tegen de hevige concurrentie in de gangbare veredeling.

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel verdelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete verdelingsactiviteiten voor en door biologische telers en veredelaars. Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 20 euro (of meer) over te maken op banknummer IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Zeist o.v.v. uw naam en volledige adres of e-mail adres. Of kijk op zaadgoed.nl voor meer info.

ZAADgoed

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een zakje wortelzaadjes, zolang de voorraad strekt. Daarmee kunt u bovendien meedoen met onze wortel uitdaging. Zie www.zaadgoed.nl

Uw gift is volledig aftrekbaar

Steeds meer donateurs steunen Stichting Zaadgoed voor minstens 5 jaar, zodat ze hun gift volledig van de belasting kunnen aftrekken. Er gelden geen drempels meer als zo'n periodieke gift is vastgelegd in het formulier dat u op onze site kunt downloaden. We kunnen het formulier ook toesturen. Gewone giften zijn natuurlijk ook nog steeds aftrekbaar, maar daar gelden wel de drempels.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar.
Redactie: Helga van Ree
Aan dit nummer werkten mee: Annelijn Steenbruggen, Andrew Dawson, Marjolein Tiemens-Hulscher, Willy Douma, Cor Zehorst, Edwin Nuijten en Maaike Raaijmakers.
Foto's: Stichting Zaadgoed,
Productie: Buro Laga.
Adres: redactie en Stichting Zaadgoed: Postbus 127 3700 AC Zeist.
E-mail: secretariaat@zaadgoed.nl
website: www.zaadgoed.nl
Bank: Triodosbank - IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996